

EURO-MEDITERRANEAN HUMAN RIGHTS NETWORK
RÉSEAU EURO-MÉDITERRANÉEN DES DROITS DE L'HOMME
الشبكة الأوروبية - المتوسطية لحقوق الإنسان

Belirsizlik: Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumunu En İyi Anlatan Kelime

Ekim 2011

(ISBN: 978-87-91224-76-8)

Suriyeli Mülteciler, Boynuyoğun Kampı (15 Ağustos 2011)

Telif hakkı: Chris Huby / Agence LE DESK

Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı (EMHRN) Avrupa-Akdeniz bölgesinde bulunan 30 farklı ülkeden 80 insan hakları organizasyonu, kurumu ve bireyin üyesi bir olduğu bir ağıdır.

Ağ evrensel insan hakları prensiplerine sıkı sıkıya bağlıdır ve sınırlar içerisinde ve/veya ötesinde işbirliği ve diyalogun değerinin farkındadır.

www.euromedrights.org

Yönetici Özeti:

Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağ'ını (EMHRN) temsil eden bir delegasyon Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin durumunu değerlendirmek ve ülkelerinden kaçmalarına neden olan koşulları incelemek için 22-28 Ağustos 2011 tarihlerinde Türkiye'de bir araştırma-inceleme gezisi gerçekleştirdi.

Suriye'de Mart'ın ortalarından itibaren ortaya çıkan şiddet patlaması nedeniyle gelen çok sayıda mülteci ya ciddi insan hakları ihlallerine maruz kaldı ya da bu ihlallere şahit oldu ve ülkelere dönme noktasında hayatlarından endişe etmeye devam ediyor.

EMHRN Suriye'de en az 2.700¹ insanın ölümü ve yüzlerce kişinin tutuklanması ve işkence görmesi ile sonuçlanan demokrasi yanlısı göstericilere yönelik ölümcül düzeyde bastırma ve aşırı güç kullanımı nedeniyle Suriye hükümetini sert bir şekilde kınamaya devam ediyor.

EMHRN Türk hükümetinin binlerce Suriyeli mülteciye yönelik insani muamelesini ve onlara sunduğu etkin barınma imkanlarını kabul ediyor.

Bununla birlikte, EMHRN Suriye'den Türkiye'ye gelerek sığınma arayan insanlara tam koruma sağlamanın sadece insani bir zorunluluk değil, aynı zamanda uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası mülteci hukuku kapsamında yasal bir yükümlülük olduğunu tekrar eder.

Türkiye Devletinin "misafirleri" olarak, Suriyeli mülteciler *de facto* korumadan yararlanabiliyor, fakat statüleri yoruma ve iptal edilmeye açık. Mevcut durum 1994 Türk Sığınmacı Yönetmeliği'nin tam uygulanmasının sağlayacağı minimum güvencelerden yoksundur.

Avrupalı olmayan sığınmacılara sadece geçici sığınmacı hakkı veren Türkiye'nin normal sığınmacı sisteminin birçok eksikliğine rağmen, Valilik ve BMMYK nezdinde sığınmacı kaydı yaptırmak isteyen Suriyelilere izin vermek bu kişilere daha net bir statü ve geri gönderilmelerine karşı daha açık bir yasal koruma sağlar. Bu durum mültecilere bir kimlik kartı ve geçici oturma izni alma hakkı da verir.

EMHRN Suriye krizinin her hafta daha da şiddetlenmesi ve mültecilerin yakın bir gelecekte evlerine dönemeyecekleri ihtimalinin olması nedeniyle Türk hükümetinin mültecilere sağladığı "misafir" statüsünü tekrar gözden geçirmesini ve onları "sığınma başvurusu yapan" kişiler olarak kayıt altına almasını ister.

¹ Bkz: <http://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=11397&LangID=E>

Lütfen bu rakamın minimum tahmin olduğunu göz önünde bulundurun. Suriye'deki insan hakları grupları 5.000'den fazla kurbandan bahsediyor. <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=93772>

Giriş:

EMHRN delegasyon İstanbul, Antakya ve Ankara'da bulunan Türkiyeli sivil toplum örgütleri ve yetkililer ve diğer paydaşlar ile görüşmeler gerçekleştirdi.

Delegasyon inceleme gezisi gerçekleştiği dönemde Suriyeli mültecileri barındıran altı kamptan beşini ziyaret etti ve Suriye'den neden kaçtıklarını, Türk yetkililerin kendilerine nasıl davrandığını ve kamp koşullarına nasıl uyum sağladıklarını anlatan birçok mülteci ile görüştü.

Bu rapor, çok sayıda Suriyeli kişinin sınırı geçmesini tetikleyen sebeplerin ve onlara hak ettiği koruma ve gerekli yardımı sağlayan Türk yetkililerin çalışmalarının kısa bir değerlendirmesidir. EMHRN bazı kamplara erişimdeki resmi kısıtlamalar ve gezinin sınırlı kapsamı nedeniyle bu raporun ne mültecilerin Türkiye'deki yaşam koşullarını ne de Suriyeli yetkililerin sebep olduğu şiddeti ele alışı bakımından geniş kapsamlı yani kapsamlı olduğunu iddia etmez.

Gezisinin arka planı:

Suriye'deki demokrasi yanlısı Gösterilen Bastırılması

EMHRN, Suriye hükümetinin Mart ayı ortalarında patlak veren protesto gösterilerine yönelik, artan saldırılarını kaygıyla izlemekte ve Suriye'nin demokratik reform yapılması çağrısında bulunan barışçıl göstericilere karşı uygulanan askeri ve güvenlik önlemlerini sert bir şekilde kınamaktadır.

Bu raporun yazılmasına kadar geçen zamanda, Birleşmiş Milletlerin verdiği rakamlara göre, Suriye'de kadın ve çocukların da aralarında bulunduğu ve önemli bir çoğunluğunu sivillerin oluşturduğu 2,700'den fazla insan öldürüldü. Binlerce kişi tutuklanmakta ve öldürülmekte ya da herhangi bir kimseyle görüştürülmeden tecrit altında tutulmaktadır.²

Protestoların önemli bir çoğunluğu Suriye'nin kuzeyinde, Hama, İdlib, Deraa, Lazkiye ve Humus'da patlak verdi. Gösteriler daha sonra Şam'ın bazı bölgelerine ve daha küçük ölçüde Halep'e sıçradı.

Suriye hükümeti protestolar başladığından bu yana, göstericileri aşırı güç kullanarak dağıttı. Göstericilere çoğunlukla gerçek mermilerle saldırdı ve protestocuları bir yandan güvenlik güçleri ile çatışan silahlı eşkiyalar ve aşırı İslamcı gruplar olarak resmeder ve reformlar önerirken, aynı zamanda onları tutukladı.

Suriye'de şiddet olayları patlak verdiğinden beri binlerce Suriyeli sivil ve ordudan firar eden askerler şiddetten kaçarak Lübnan, Türkiye ve Ürdün'e sığındı.

Mültecilerin bir kısmı Mart ayının ikinci yarısında Türkiye'ye ulaşmaya başladı, ancak önce İdlib ve daha sonra Hama, Humus ve Lazkiye'deki askeri şiddetten kaçtıkları için Haziran ayı başlarında daha büyük bir mülteci dalgası sınırı geçti. Tüm bu yerleşim birimleri bazı ağır güvenlik baskılarının yaşandığı yerler. Mülteciler büyük ölçüde yarı-kurak ve dağlık bir sınır bölgesi olan ve sakinlerinin Suriye'dekilerle akrabalık bağları bulunan Hatay'a geçti.

Suriye'den kaçan hem belgesi olan hem de olmayan mültecilerin Türkiye'ye girmesine izin verildi.

Türkiye Suriye vatandaşlarından vize istemiyor: pasaportu olan kişilere otomatik olarak üç ay kalma izni veriliyor. Pasaportu olan mülteciler büyük ölçüde akrabalarının yanına yerleşmiş ya da Hatay bölgesinde ve Türkiye'nin başka yerlerinde ev kiralamış durumda. Bu kişiler sistematik olarak yetkililere sığınmacı kaydı yapmadı.

² BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Navi Pillay'ın İnsan Hakları Konseyi 17. Özel oturumunda "Suriye Arap Cumhuriyetinde İnsan Hakları Durumu" üzerine yaptığı açıklama, 22 Ağustos, Cenevre.

<http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=11321&LangID=E>

Ayrıca Bkz: Uluslararası Af Örgütü, Suriye Raporu, *Syria: Deadly detention: Deaths in custody amid popular protest in Syria*, MDE 24/035/2011, 31 Ağustos 2011.

<http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE24/035/2011/en>

Ancak sınırı geçen mültecilerin büyük çoğunluğunun belgesi yoktu. Haziran ortası ile sonunda Suriye'den Türkiye'ye geçiş yapanların sayısı en yüksek rakama ulaştığında, pasaportu veya başka herhangi bir kimlik belgesi olmayan Suriyeli mültecilerin sayısı 15,000'i aşmıştı. Türkiye sınır kapılarını açtı ve gelenlere geçici sığınma tanıyabileceğini açıkladı. Mülteciler sınır yakınlarına kurulan Hatay Valiliği ve Türk Kızılay'ı tarafından birlikte idare edilen polis ve askeri güçlerinde güvenlik kontrolündeki altı çadır kamplarına yerleştirildi. Suriye ordusundan firar edenler sivillerden ayrı bir yere yerleştirildi.

I. Yaşam endişesi Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geçmesini tetikledi

EMHRN delegasyonunun görüştüğü mülteciler asker ve güvenlik güçleri ve hükümet milislerinin ihlallerine tanık olmuş ya da yaşamıştı. Hikayelerini uluslararası kamuoyuna ulaştırma konusunda istekliydi.

Mültecilerin büyük bir kısmı Suriye'nin İdlib bölgesinde bulunan Cisir Eş Şugur kasabasından ve etrafındaki köylerinden, İçişleri Bakanı Muhammad İbrahim al-Shaar'ın (6 Haziran tarihinde) devlet televizyonunda bu bölgede "herhangi bir silahlı saldırıya" karşı yetkililerin kararlı bir biçimde eyleme geçmeyi planladıklarını duyurmasının ardından kaçmıştı.³

Onlar protestoculara yönelik geniş çaplı askeri ve güvenlik saldırılarından, aktivistlere veya onların aile üyelerine yönelik tutuklama ve işkencelerden, sivillerin rejim yanlısı gösterilere katılmaya zorlandıklarından bahsetti.

Kamplardaki mültecilerin çoğu Suriyeli Sünni Müslümanlardı. Birkaç tane Filistinli mülteci de vardı.

EMHRN'nin görüştüğü mültecilerin pek çoğu protestolara katılmıştı ve pek çoğu olaylar sırasında yaralanmış ve yaraları henüz iyileşmemişti.

Lazkiye'den gelen Suriyeli bir mülteci, protestoculardan olan erkek kardeşinin, iktidardaki aileyle yakın bağı bulunan Alevi azınlığına mensup oldukları bilinen "shabbiha"⁴ milislerince nasıl havaya uçurulduğunu anlattı.

Sabahın erken saatlerinde ekmek almak için dışarı çıkan erkek kardeşine arabayla yaklaşarak el bombası attıklarını, kardeşinin "anında öldüğünü ve bedeninin küçük parçalara ayrılmış olduğunu" ifade etti.

Başından ve göğsünden yaralanmış olan ve daha ileri düzeydeki tedavisi için hastaneye götürülmeyi bekleyen bir diğer mülteci, bir protesto yürüyüşü sırasında keskin nişancıların

³ ³ BBC News, "Syria Vows decisive response in Jisr al-Shughour," 6 Haziran 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13677200>

⁴ Suriyeli Esad yanlısı hayalet çete ve milisleri tanımlayan terim

açtığı ateş sonucu üç yerinden yaralandığını, iyileşmeyi ve intikam almak için Suriye'ye dönmeyi beklediğini söyledi.

Cisr Eş Şugur'dan gelmiş olan bir aktivist, EMHRN'ye Suriye askeri istihbaratı (*muhaberat*) tarafından olayları uluslararası gazetelere anlatmış olduğu için fişlendiğini öğrenmesinin ve aynı nedenle bir televizyon programında "terörist" olarak tanımlanmasının ardından kaçtığını anlattı.

Cisr Eş Şugur'dan bir başka mülteci güvenlik güçlerinin bir camiye nasıl zarar verdiklerini ve caminin duvarlarına "Kahrolsun Allah, Yaşasın Beşar (Esad)" yazdıklarını açıkladı.

İçişleri Bakanı'nın televizyonda yayınlanan uyarısına atıfta bulunan bir adamın sözleriyle; "ordunun elleri kana bulanmıştı- ordu uyarıdan dört gün sonra Cisr Eş Şugur'a girdiğinde kasabayı boş bulmuştu- ancak hala oradalar, tanklarını siperlerde gizliyorlar."

Görüşülen mülteciler Suriye devlet televizyonunda yayınlanan haberlerde belirtildiği gibi göstericilerin silahlı olduğunu reddetti ve birkaç askeri öldürenin ordu olduğunu söyledi. Bahsedilen askerlerin bedenleri daha sonra Cisr Eş Şugur'daki bir toplu mezarda bulundu.

EMHRN ordudan firar eden ve Hatay'da ayrı bir mülteci kampında tutulan bir grup subay ve askerle görüştü. Subay ve askerler, protestoculara ateş açılması talimatının sözlü olarak verildiğini ve bu emre itaat etmeyenlerin "tutuklandığını, çabucak yargılandığını ve tasfiye edildiğini" belirttiler.

İçlerinden biri, "Oradan ayrıldık, çünkü (protestocuları) öldürmeyi kabul edemedik ve her an tasfiye edilebilirdik" dedi.

EMHRN, Lazkiye'deki Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Örgütü (UNRWA) mülteci kampı olan ve askerlerin kente saldırdığında 10,000'den fazla Filistinli ev sahipliği yapan Ramel'den Türkiye'ye geçmiş olan dört Filistinli mülteci ile de görüştü. Suriye ordusu tanklarını göndermeden önce, bir gün boyunca denizden Lazkiye'de bulunan kampa ateş açmıştı. Kampta bulunan birçok mülteci kaçmış ve bir kısmı Türkiye'ye geçmişti. Filistinli mülteciler, Temmuz ayında Ramel'den yaklaşık 100 erkeği protesto gösterilerine katıldıkları gerekçesi ile gözaltına alan ve Suriye rejimine yakın olan bir Filistinli siyasi grubun ihlallerine de maruz kaldığını iddia etti.

EMHRN'nin ziyareti gerçekleştiği sırada, belirtildiğine göre, Suriye asker ve güvenlik güçleri daha fazla mültecinin Türkiye'ye geçmesini önlemek üzere sınır bölgesini kuşattı, bu kuşatma ile mültecilerin herhangi bir yöne hareket etmeleri tehlikeli hale getirildi ve çok sayıda aile sınır boyunca tarafsız bir bölgede kalmak durumunda bırakıldı.

Suriye Siyasi Güvenlik Ajanları tarafından gözaltına alındığını ve iki gün boyunca işkenceye maruz kaldığını belirten bir mülteci, erkek kardeşinin gözaltına alındığını duyduktan sonra Suriye'ye geri dönmeye çalıştığını, ancak sınırı geçtiklerinde Suriye ordu güçlerinin kendisine eşlik eden iki arkadaşını vurarak öldürmelerinin ardından kampa döndüğünü belirtti.

Belirtildiğine göre, Suriyeli yetkililer Suriye'ye geri dönen aktivistleri döner dönmez evlerinden gözaltına aldılar. Bir Suriyeli mülteci EMHRN'ye 25 Haziran ve 5 Temmuz tarihleri arasında Suriye'ye geri dönmüş ve -dördü Suriye'ye girer girmez alıkonulan- tutuklandığı iddia edilen yedi kişinin ismini verdi.

Suriyeli aktivistlere göre, Cısr Eş Şugur'da ordudan firar eden çok sayıda subay Türkiye sınırına ulaşmaya çalıştığı sırada hükümet birliklerinin saldırısına uğradı. Bu olay Eylül ayının başlarında da Suriye ordusunun sınır yakınlarında bulunmaya devam ettiğini gösteriyor.

II. Türk Yetkililerin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Korumalar

a) Türkiye'de Mültecilerin Korumasına İlişkin Genel Durum

Türkiye Mültecilerin Durumu'na ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni, Sözleşmenin sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar sonucu mülteci olmuş kişilere ilişkin olarak uygulama seçeneğini kabul ederek onayladı. Türkiye 1967 Protokolü'nü kabul ettiğinde, bu coğrafi sınırlamayı açıkça sürdürdü.⁵

Buna göre, Cenevre Sözleşmesi uyarınca, Türkiye'nin Avrupa dışında meydana gelen olaylardan kaçarak mülteci durumuna gelmiş kişilere karşı uluslararası hukuki bir yükümlülüğü bulunmuyor. Avrupalı olmayanlar mülteci statüsü alamıyor veya Türkiye'de sürekli oturma izni verilmiyor.

Bu nedenle Avrupa vatandaşı olmayanlar Türkiye'ye geçici olarak sığınabiliyor. Uluslararası korumaya gerek duyduğu kabul edilen sığınmacılara ise sadece "bir başka ülkeden sığınma talebinde bulunma izni" veriliyor.

Avrupalı olmayan sığınmacıların "bir başka ülkede sığınma hakkı aramak üzere oturma izni talebi"nde bulunmak için yerel idareye⁶ başvurması ve aynı zamanda BMMYK'ya kayıt yaptırması gerekiyor.⁷ Kaydı alınan mültecilere kimlik kartı veriliyor ve geçici olarak oturma izni sağlanıyor.

BMMYK Türk yetkililere, hem mülteci statüsünün belirlenmesi sürecinde hem de üçüncü bir ülkeye yerleştirme gibi "uzun vadeli çözümler" in belirlenmesi konusunda yardımcı oluyor.

⁵ BMMYK, [Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne Yönelik Çekinceler ve Beyanlar](http://www.unhcr.org/pages/49da0e466.html): "Katılım belgesi Türkiye'nin 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de gerçekleştirilen Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmenin 1 Maddesinin B fıkrasına koyduğu çekince hükümlerini devam ettirir, buna göre Sözleşme Avrupa'da yaşanan olaylar sonucu mülteci olan kişilere uygulanır ayrıca çekince koşulu bu Sözleşmenin hiçbir hükmü mültecilere tanınan haklar Türkiye'de Türk vatandaşlığı verilmiş kişilerden daha fazla olarak yorumlanamaz hükmü ile Sözleşme'nin onaylanması üzerine yapılmıştır."

⁶ 1994/6169 sayılı Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Toplucu Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul veya Esaslar Hakkında Yönetmelik sayılı Genelge.

⁷ BMMYK, Türkiye'de Sığınmacı olan Avrupalı olmayanlara ilişkin bilgiler, <http://www.unhcr.org.tr/?page=45>

Mülteci statüsü tanınırsa, sığınmacılara “makul bir süre için Türkiye’de kalma izini ve “üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilene kadar (...) geçici sığınma hakkı” tanınıyor.⁸

BMMYK’ya göre, “yerleşme olanağı bulmak için 15 ay ya da daha fazla bir süre gerekebilir. Bir ülkeye yerleşmeyi bekleyen mültecilerin, kendilerine yetebilmelerini sağlayan koşullara ulaşmaları ya da sosyal yardım kazanacak düzeye gelebilmesi için çok az imkanları var.”⁹ BMMYK, aynı zamanda, “yeniden yerleşme olanağı bulamadığı için Türkiye’de kalma süreleri oldukça uzatılan, mülteciliği tanınmış” çok sayıda insan bulunmasına ilişkin kaygılarını da dile getiriyor.¹⁰

Uluslararası Af Örgütü’nün 2009 yılı raporlarından birinde, “Türkiye’nin sığınmacılara ilişkin mevzuatı uluslararası standartlara uygun olmadığı ve adil olmayan ve keyfi bir biçimde uygulandığı için, Türkiye’de uluslararası korumaya ihtiyacı olan kişilerin uluslararası düzeyde tanınan haklardan faydalanamadıkları” ifade ediliyor.¹¹

Ancak Suriyeli mültecilerin önemli bir çoğunluğu, birçok eksikliğine rağmen asgari hukuki kesinlik ve temel hakları sağlayan “alışılmış” Türkiye iltica sistemine dahi giriş yapamıyor.

b) Suriye’ye İlişkin Durum

Türkiye’den sığınma talebinde bulunan kişilere uygulanan prosedür ve ilkeleri düzenleyen 1994 Yönetmeliği “Türkiye'nin İltica ve topluca gelen veya sınırlarımızı topluca geçen mülteci ve sığınmacıların ülkemize kabul edilmeleri halinde, yapılacak işlemler ve alınacak tedbirler” başlıklı bir bölüme yer veriyorsa da, görünüşe göre sığınmacıların hukuki statülerine ilişkin hükümlerin Suriyeli mülteciler konusunda resmi olarak uygulanmıyor.

Şu ana kadar Suriye’de yakın geçmişte yaşanan sıkıntılardan kaçan mülteciler, sınırdan giriş yaptıkları esnada Türk yetkililer tarafından kayıt altına alınarak, ancak BMMYK mülteci kayıt sürecine erişimi olmadan mülteci kamplarına yerleştirildi.

Türkiye yetkilileri Suriyeli mültecileri “misafir”¹² olarak değerlendiriyor ve kalacakları sürenin uzunluğu hakkında belirgin herhangi bir kısıtlama olmasa da, onları statülerini mülteci veya

⁸ İltica ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı s.12 <http://www.ir.metu.edu.tr/iom/pdf/tr3.pdf>

⁹ <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e48e0fa7f&submit=GO>

¹⁰ a.g.e

¹¹ Uluslararası Af Örgütü, *İki Arada Bir Derede: Türkiye'deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor*, 2009, s.8.

¹² Türkiyeli yetkililer daha önce de Çeçenistan'daki savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınmış olan Çeçen mültecilere de gayri resmi “misafir” statüsü vermişti. Af Örgütü’ne göre “Avrupalı sığınmacı kategorisinde olmalarına rağmen bireylerin yaptıkları sığınma başvuruları görevlilerce reddedildi.” Bkz. Uluslararası Af Örgütü, op.cit., s. 12.

siğınma talebinde bulunan kişiler olarak belirleyen herhangi uluslararası ya da Türkçe resmi belge bulunmuyor ve oturma izini verilmiyor.

BM İyi Niyet Elçisi Angelina Jolie'nin 17 Haziran tarihindeki¹³ fazlaca gösterilen ziyareti dışında, BMMYK'nın kamplara erişimi sınırlı.

Kamplarda kalan mültecilere BMMYK ya da Valiliğe siğınma talebiyle etkin ve sistematik bir biçimde başvuruda bulunma olanağı sağlanmıyor.

Mültecilerin gün içerisinde birkaç saatliğine kamplarından ayrılmasına izin veriliyor ve mülteciler civar köylere güvenlik personeli eşliğinde alışveriş için gidebiliyor. Bu durum mültecilerin Ankara'da bulunan BMMYK'ya giderek iltica başvurusunda bulunmalarını imkansızlaştırmıyorsa da zorlaştırıyor.

Buna ek olarak, mülteciler kamp dışında serbest bir şekilde hareket etme izni verilse dahi bu kişilerin büyük bir kısmı 700 km kadar uzakta bulunan BMMYK Ankara Bürosu'na ya da Türkiye'nin güney doğusunda bulunan kampa 900 km uzaklıktaki Van Bürosu'na ulaşma masrafını karşılayabilecek durumda değil.

Haziran ayında sadece az sayıda Suriyeli mülteci Ankara BMMYK bürosuna ulaşabildi; siğınma talebinde bulundu ve mültecilik statüsünün belirlenmesi için görüşme randevusu alabildi. Bu mülteciler aynı zamanda Hatay Emniyet Müdürlüğü'ne de başvuruda bulundular.

Bir başka deyişle, Türk yetkililer sınırlarını açık tutarak ve ülkede kalmalarına izin vererek Suriyeli mültecilere *de facto* bir koruma sağlamış olsa da, görünen o ki mültecileri 1994 Siğınmacı Yönetmeliği ile sağlanan resmi iltica sistemine yerleştirme konusunda isteksiz davranıyor. "Devletin misafiri" olma gibi belirsiz bir konumda bırakılmak durumun geçici ve geri alınabilir olarak algılanmasına yol açarak mülteciler arasında sınır dışı edilme endişesinin artmasına neden oluyor.

EMHRN'nin görüştüğü neredeyse tüm mülteciler BMMYK'nın sağladığı koruma olanaklarından faydalanmak istediklerini ve Türkiye'deki belirsiz hukuki statülerinin kendilerinde endişe yarattığını belirtti.

BMMYK, yazılı sorulara verdiği yanıtta, Hatay'daki koruma uygulamasına ilişkin olarak görüşlerini ve uzmanlığını Türkiye ile paylaştığının ve korumanın Suriye'den kaçanlar için genişletilmesine ilişkin destek konusunda Türkiye ile ortaklıklarını güçlendirmek için istekli ve uygun olduklarının altını çizdi. "BMMYK, bu doğrultuda yetkisini ve uzmanlığını tam kapsamlı olarak yerine getirmek için hazırdır".

¹³ BMMYK, İyi Niyet Elçisi Angelina Jolie Türkiye'deki Suriyeli mültecileri ziyaret etti, Hatay, 17 Haziran 2011. <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/search?page=search&docid=4dfb90049&query=Turkey%20Angelina>
BBC News "Angelina Jolie Meets Syrian refugees in Turkey," 17 Haziran, 2011
<http://www.bbc.co.uk/news/entertainment-arts-13818901>

BMMYK, Türkiye'nin Hatay'da ağırlanan Suriye uyruklu kişiler için "misafirler" terimini kullanmaya devam ettiğini doğruladı. BMMYK, Türkiye'nin sağladığı korumanın "geçici koruma" kavramıyla doğrudan örtüştüğü ve bu durumun da böyle büyük ölçekli mülteci akını durumları için kabul edilebilir bir yaklaşım olduğu kanaatinde.¹⁴

Bununla birlikte, geçici koruma kavramı bir iltica yasası taslağının içinde yer alsa da, mevcut Türk yasasına göre hiçbir resmi geçerliliği yok. Bunun yanı sıra, uluslararası standartlara göre, geçici korumanın yararlanıcılarına koruma süresince sığınılan ülkede kalma yetkisi veren ve gerekli belgeleri alabileceği yasal bir statü sağlanmalı.¹⁵ Ve son olarak, geçici koruma tam mülteci statüsü konusunda hiçbir zaman önyargı oluşturmamalı.

Türkiye'nin iltica sisteminin birçok eksikliği bulunuyorsa da, sığınmacı olarak addedilmek isteyen Suriye uyrukluların valiliklere ve BMMYK'ya kayıtlarının yapılması, onların hukuki statülerinin belirlenmesini, kendilerine verilen kimliklerden ve geçici sığınma izninden uzun süre faydalanabilmeleri avantajı kazandıracak ve Suriye'ye geri gönderilmelerine karşı daha belirgin bir hukuki koruma sağlayacaktır.

c) Güvenlik Kaygıları

EMHRN delegasyonu ordudan firar eden subay ve askerler aileleri ile birlikte Hatay'da ayrı bir kampa yerleştirildiklerini haberlerini teyit etti.

Bu mülteciler özellikle korunmasız ve hassas ve de durumları aşikar güvenlik nedenleriyle Türkiyeli yetkililerin özel ilgisi altında.

EMHRN'nin gerçekleştirdiği görüşmeler sırasında, bu gruptan mülteciler BMMYK koruması altına alınmak istediklerini ve özellikle kamplarının Suriye sınırına yakın olması nedeniyle kendilerini güvende hissetmediklerini belirttiler.

Yarbay Harmoush ile ilgili olay etkin bir korumaya olan ihtiyacı gözler önüne seriyor.

Yarbay Hussein Harmoush Yayladağı mülteci kampında kalırken Eylül ayında net olmayan koşullarda kaybolan ve Suriye ordusundan firar eden ordu görevlilerinin önde gelen kişilerinden.

¹⁴ BMMYK Türkiye Temsilciliği Sözcüsü Metin Çorabatır'ın yazılı yanıtı, 25 Eylül 2011.

¹⁵ Mülteci Prosedürleri (Geçici Koruma Kılavuzu) 5/2002 Kararı, Uluslararası Dernek, erişim adresi: <http://www.unhcr.org/refworld/publisher,ILA,,4280b0804,0.html>.

Ayrıca bakınız: Yerinden edilmiş kişilerin mülteci akını durumunda bu kişilere sağlanacak geçici korumaya ilişkin minimum standartlarla ve bu kişilerin kabul edilmesi ve buna bağlı sonuçlarla ilgili Üye Devletler arasında dengeli bir çaba geliştirilmesiyle ilgili 20 Temmuz 2001 tarih ve 2001/53 sayılı Konsey Direktifi madde 8.

Suriye muhalif aktivistlerinin belirttiğine göre, Harmoush kampta son görüldüğünde Türk istihbarat görevlileri ile görüşecekti. Aktivistler, bu istihbarat görevlisinin Suriye istihbaratı ile işbirliği yapmış olduğuna inanıyorlar.¹⁶

Harmoush Eylül ayı ortalarında birden bire Şam dışında, Suriye Devlet Televizyonu'nda ortaya çıktı ve Suriye rejimi aleyhinde yaptığı, özellikle de sivillere ateş açma talimatı aldığına dair, açıklamalarını geri aldı.

Türkiye hükümeti, Harmoush'un Suriye'de yeniden ortaya çıkmış olmasına atıfta bulunarak, insani gerekçelerle ve uluslararası mevzuat ve sözleşmelere uygun olarak Türkiye'ye sığınan mültecilerin hiçbir koşulda geri yollanmayacağını ifade etti.¹⁷

Genel olarak, birkaç mülteci EMHRN'ye Suriye istihbarat görevlilerinin bölgede olduğuna ve mülteci kampına girmeye çalışacaklarına dair korkularını dile getirdi.

Mülteciler geniş ölçüde basına yansıyan Yarbay Harmoush örneğinin güvensizlik hissini görünür bir biçimde arttırdığını ifade etti.

III. Mülteci Kamplarında Yaşam

a) Maddi Koşullar

Faal durumdaki altı kamptan üçü (Yayladağı 1, 2, ve Altınözü), kullanılmayan tütün şirketi depoları içerisinde kurulu. Diğerleri gibi bu kamplar da, üzerlerinde Kızılay'ın amblemi bulunan sıra sıra beyaz çadırlardan oluşuyor. Bu korunaklı kamplar, yarı-kurak arazi üzerine ve hava koşullarına maruz kalacak şekilde dışarıda kurulu olan diğer üç kampla (Bohşin, Reyhanlı ve Karbeyaz) kıyaslandığında en konforluları olarak kabul ediliyor.

EMHRN delegasyonunun sahada yaptığı değerlendirmeye göre, beş kampta bulunan kişilerin sayısı heyetin ziyareti sırasında yüzde 70'ini kadın ve çocukların oluşturduğu kampların her birinin nüfusu 1.200-1.500 arasında idi. Geri kalanlar farklı yaş gruplarından erkeklerdi.

Altıncı kamp EMHRN'nin ziyareti sırasında, Suriye ordusundan firar eden 40 asker ile onların ailelerine ev sahipliği yapıyordu.

EMHRN'nin konuştuğu hemen hemen tüm mülteciler, Türkiye'nin kendilerini ağırlamasını ve muamelesini ve Kızılay'ın tüm temel ihtiyaçlarını karşılamasını övdü.

¹⁶Sürgündeki muhalif bir aktivistle yapılan telefon görüşmesi, 20 Eylül 2011. Ayrıca bakınız <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14945690>

¹⁷ Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın açıklaması (Arapça), 15 Eylül 2011. <http://www.mfa.gov.tr/15-%D8%A3%D9%8A%D9%84%D9%88%D9%84-2011%D8%AA%D9%88%D8%B6%D9%8A%D8%AD.ar.mfa>

Ayrıca bakınız Al Arabiya News, *The full story behind the abduction of a defecting officer of the Syrian army*, 20 Eylül 2011. <http://english.alarabiya.net/articles/2011/09/19/167663.html>

Ziyaret edilen altı kampta bulunan her bir aileye bir çadır verilmiş ve aile mahremiyetine görünür bir biçimde saygı gösterilmiş. Her bir kampın çevresinde kadınlar ve erkekler için altı duş ve tuvalet alanı vardı. Birçok mülteci bu durumun herkesin banyo yapması açısından hayli yetersiz olduğunu söyledi.

Bazı mülteciler suyun kalitesizliğine ve çadırlar arasında, bulaşıcı hastalıkların yayılmasına neden olacak şekilde, çok az ya da hiç boşluk bulunmadığına dikkat çekti.

Türk Kızılay'ı kampların günlük idaresini yapıyor ve günde üç öğün sıcak yemek veriyor. Kamplar çoğunlukla, içilebilir su, spor alanları, televizyonlar, çocuk oyun alanları, Türkçe dil ve mesleki eğitim kursları ile iyi donatılmış durumdaydı. Kızılay'a meyve, sebze, giysi ve diğer maddi gereksinimler konusunda tedarik sağlayan İHH¹⁸ adlı büyük bir yardım kuruluşu, resmi kanaldan kamplara girişine izin verilen tek sivil toplum örgütüydü.

EMHRN, gündelik hayata mültecilerin katılımının, kamp sakinleri arasındaki ilişkiler, tıbbi müdahale ve alınan hizmet, kamp sakinlerinin birbirleriyle olan etkileşimi ve kamp idaresine güven gibi konularda bir kamptan diğerine farklılık gösterdiğini gözlemledi.

Kamplardan birinde sunulan hizmetler görece zayıfken, kamp sakinleri kendileri organize olarak temizliğin sağlanması, yemek yapımı, enformasyon ve eğitim için komiteler oluşturmuştu.

Fakat bir diğerinde, mülteciler arasında şüphe götürmeyecek ölçüde gerginlik vardı ve mülteciler ve idare arasında güvensizlik mevcuttu. EMHRN'nin görüştüğü mültecilerin çoğu Türkiye'nin cömertliğini takdir ederken, hareket etme, iletişim ve kamp ziyaretleri konusundaki kısıtlamalardan dolayı kendilerini büyük bir hapisanede tutuluyor hissettiklerini belirttiler.

Koruma ve güvenlik ihtiyacının derecesi göz önünde bulundurularak, polis ve askeri güçler kampları kontrol için görevlendirilmiş. Askeri polis, Suriye ordusundan firar eden subay ve askerlerin bulunduğu kampı ve sınıra yakın diğer kampları koruyordu.

b) Cinsel taciz iddiası bulunmuyor

EMHRN yaptığı görüşmeler sırasında herhangi bir mülteci den cinsel taciz vakası yaşandığını duymadı.

Delegasyon, mülteciler, Türk ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, avukatlar ve hekimler de dahil olmak üzere özellikle farklı kaynaklarla Suriye'nin devletin basın ve yayınında tekrar

¹⁸ İHH, Kosova, Küba, Lübnan ve Afganistan da dail olmak üzere 110 ülkede bulunan parterleriyle beraber çalışıyor. Web sitesinde, BM ECOSOC'un kendisine danışmanlık statüsü tanıdığı ve İslam Konferansı Örgütü ile Birleşik Krallık temelli bir örgüt olan ve Batı ile Müslüman ülkeler arasında diyalog yaratma amacı taşıyan Humanitarian Forum adlı örgütün üyesi olduğu belirtiliyor.

tekrar belirtilen, kamplarda bulunan kadın mültecilerin Suriyeli mülteciler ve Türk askerlerinin tecavüzüne uğradığına dair haberler hakkında görüştü.¹⁹ Görüşülenlerin hepsi bu haberlerin doğru olmadığını, bunun Suriye'nin propagandalarının bir parçası olduğunu, kampta kalanların kendileriyle iletişim kurma olanağının bulunduğunu ve böyle bir olay söz konusu olmuş olsaydı çoktan alarma geçilmiş olacağını belirttiler.

c) Tıbbi Bakım

Türk yetkililer kampların her birinde bir pratisyen, iki jinekolog ve iki pediatrist bulunduğunu belirtirken, mülteciler bu doktorların kamplarda sürekli bulunmadığını ve bazı kamplarda hafta sonları hiç doktor bulunmadığını belirtti.

Önemli sayıda mülteci ise, tıbbi bakımın niteliğinden memnun olmadıklarını, bilhassa pediatrik bakımın yetersiz olduğunu belirtti.

Özellikle kadınlar, çocukların mevsimsel hastalıklar yüzünden sık sık hasta olduğundan, aşırı kalabalıktan ve suyun kalitesiz olduğundan ve zaman zaman yanlış tedavi verildiğinden şikayet ettiler.

Yerel bir doktor, kampın hastanelere uzak bir mesafede olması ve mültecilerin hareketliğinin sınırlanması nedeniyle çocukların kronik sağlık koşullarına ilişkin uzun dönemli tedavi sağlamanın güç olduğunu belirtti.

Türkiye'deki STK'lara göre, kurşun yarası ve diğer yaralanmalardan dolayı en az 150 mülteci Antakya, Gaziantep ve İstanbul'daki hastanelerde tedavi altına alındı.

İki kampı ziyaret eden Türk Tabipler Birliği Antakya Odası'ndan²⁰ bir heyet, yetkililere kaplardaki suyun iyileştirilmesi ve miktarının artırılması ve çadırlar arasında yangına karşı önlem almak için daha geniş alan bırakılması konusunda çağrı yaptı. Heyet basın toplantısı sırasında ayrıca, mülteciler kış başlamadan önce evlerine dönmeyecekse, kamp yönetiminin onları korunaklı yerlere taşınması için hazırlıklı olması gerektiğini tavsiye ettiler. Tabip Odası, Kızılay'a acil sağlık yönetimi eğitimi almış uzmanlarıyla yardım önerdiğini fakat yanıt verilmediğini belirtti.

d) Hareket Özgürlüğü

EMHRN delegasyonunun görüştüğü mültecilerin büyük bir çoğunluğu kampın dışında hareket özgürlüklerine ilişkin net düzenlemelerin olmamasından şikayet ettiler.

Türk yetkililer, bir bölgeye gitmeleri için izin verilen mültecileri bu bölgeden uzak yerlerde buldukları bir kaç durumda gözetim altına almalarına rağmen, bazı mülteciler izinsiz hareket etme riskini göze alıyor. Onlar insanlarla serbestçe görüşmelerinin tek yolunun bu olduğunu belirtti.

¹⁹ Suriye Arap Haber Ajansı , *Syrian Women Relate Rape Crimes at Turkish Camps*, 20 Eylül 2011.

²⁰Antakya'da görev yapan doktorların üyesi olduğu meslek odası.

EMHRN, son zamanlarda mültecilerin 10-20 kişilik gruplar halinde dönüşümlü olarak günlük kamptan ayrılma izni alabildiklerini öğrendi. Mülteciler bir polis arabasında ve bir polis eşliğinde en yakın kasaba ya da köye gidip, burada marketi ziyaret ettikten ve birkaç saat kaldıktan sonra kampa geri götürülüyor.

Mülteciler bu gelişmeyi takdir ediyor ancak kamptan çıkış izninin keyfi olduğunu ve kamp direktörünün takdirine kaldığını söylediler.

Aslında, mültecilerin büyük bir çoğunluğu sığınma başvurusu yapan kişiler olarak kaydedilemedi ve onlara kampın dışında serbestçe dolaşma imkanını net bir şekilde kısıtlayan herhangi bir Türkçe resmi evrak verilmedi.

e) Net olmayan Düzenlemeler

İdare tarafından konulan diğer kurallar bir kamptan diğerine değişiyor; arkadaşlar ya da akrabaların ziyaretlerine ya da bilgisayar ve internet kullanımına izin vermek gibi.

Birkaç mülteci, sıkı güvenlik kısıtlamalarından ve yönetimin adil olmadığını algıladıkları için protestoda bulunan ya da kavga eden bir grup kamp sakininin gözetim altına alınmasından şikayet etti.

Bir vakada, Yayladağı 1 kampındaki bir kadın, beş oğlunun yemek dağıtımını yapan personelle kavga ettiğini ve 24 saat gözaltında tutulduğunu, serbest bırakıldıktan sonra oğulların farklı bir kampa götürüldüğünü ve heyetin ziyareti sırasında oğullarının kendisiyle tekrar bir araya gelmek için çabaladığını ancak başarısız olduğunu belirtti.

f) Kamplara Sınırlı Erişim

İnsani yardım örgütleri

Türk yetkililer, yerel ve uluslararası STK'lar ile BMMYK da dahil olmak üzere, diğer örgütlerin sağlayabileceği yardım için düzenli erişime izin vermiyor.

Türkiye'de ve uluslararası alanda mülteci hakları üzerine çalışmalar yürüten yedi örgütün bir araya gelmesiyle oluşturulan Mülteci Hakları Koordinasyonu'nu kamplara erişime sahip değildi ve elde ettikleri raporlar ve bilgiyi doğrulamalarının imkansız olduğunu belirttiler.

Mülteci Hakları Koordinasyonu ve Türkiyeli diğer uzman kurumlar kampları ziyaret etme izni almak için Hatay valisine defalarca başvuruda bulundular ancak Vali, bu kurumları sadece makamına görüşmek için davet etti. Kampları ziyaret talepleri ise, mültecilerin mahremiyetini ihlal edeceği ve onları olası bir tehlikeye atacağı ileri sürülerek reddedildi. Valilik, bu durumun Başbakanlıktan gelen bir emir olduğunu belirtti.

Medya

Uluslararası ve Türk medyasının mülteci kamplarına erişimi sınırlı ve birçok mülteci bu durumun büyük bir düş kırıklığına neden olduğunu belirtti.

Yirmili yaşlarda genç bir mülteci EMHRN'ye; "bizim asıl problemimiz medyaya erişimimizin olmaması, biz Suriye'de şahit olduğumuz katliamlara ilişkin hikayelerimizi anlatmak istiyoruz ve birçoğumuz babası, kardeşi ya da çocuklarının nerede olduğu konusunda hiçbir fikri sahip değil. Bizlere neler olduğunu dünyaya anlatmaya ihtiyacımız var" açıklamasında bulundu.

EMHRN Tavsiyeleri:

KORUNMA

-EMHRN Türkiye'nin, Suriye'deki çatışmadan kaçan insanlar için sınır kapısını açık tutmaya devam etmesini ve onların Türkiye'de korunmasını güvence altına almasını ister.

-EMHRN Türkiye'nin, sığınmacı olarak kayıt yaptırmak isteyen Suriyeli mültecilerin yetkin Türk yetkililer ve BMMYK'ya kısıtlamasız erişimini güvence altına almasını ve BMMYK'nın kamplara sınırsız erişimine izin vermesini ister.

-EMHRN Türkiye'nin, sığınmacı başvurusu yapan her bir Suriyeli mülteci için kimlik kartı ve oturma izni çıkarmasını ister.

-EMHRN Türkiye'nin, BMMYK'nın Suriyeli mültecilere ilişkin tam kapsamlı yetkisini yerine getirmesi için izin vermesi ve teşvik etmesini ister.

-EMHRN BMMYK'nın, Suriyeli mültecilerin mülteci ve sığınmacı haklarından tam olarak yararlandıklarından emin olmak için Türk yetkililer ile işbirliği yapmaya devam etmesini ister.

-EMHRN BMMYK'nın, Mülteci Statüsü Belirleme başvurusu için korunmadan yararlanmak isteyen Suriye uyrukluların kaydını kabul etmesini ve kolaylık sağlamasını ister.

HAREKET ÖZGÜRLÜĞÜ

-EMHRN Türk yetkilileri, mültecilerin kamp dışındaki olası hareket özgürlüğüne yönelik sınırlamaları kaldırmaya ya da asgari şekilde sınırlamalar koymaya ve kamplar arasında eşit bir biçimde uygulanacak net ve standart düzenlemeler uygulamaya koymaya davet ediyor. Her türlü kısıtlama, özellikle mültecilerin güvenliğinden endişe edildiği gerekçe gösterilen, net ve standart olarak düzenlenmeli ve uygun olmalıdır.

EŞİT MUAMELE

-EMHRN Türk hükümetini, İlgili Hatay Kaymakamlığını ve Hatay'daki mülteci kamplarını yöneten Kızılay'ı, kamplarda kalan mültecilerin hakları ve yükümlülüklerine ilişkin net ve standart düzenlemeleri uygulamaya çağırır. Bu düzenlemeler kamplar arasında eşit bir biçimde uygulanmalı;

ZİYARET HAKKI

-EMHRN Türk yetkililerin kamp ziyaretlerine ilişkin kısıtlamalarını, mültecilerin güvenliği kesin olarak sağlandıktan sonra medyayı da dahil edecek şekilde, kaldırmasını ve kamplar arasında eşit temele dayanan net düzenlemeler uygulamasını teşvik ediyor.

STK'larla KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ

-EMHRN Türkiye'nin, mülteci kamplarının idaresi ve acil durumlar konusunda uzman olan yerel ve uluslararası hükümet dışı örgütler ve uzman kuruluşlarla işbirliği yapma ve koordinasyon içinde bulunma konusunda istekli olması çağrısını yapar.

-EMHRN Türk yetkililerin insani yardım örgütlerinin kampları ziyaret etmesine ve alınan güvenlik önlemlerini gözlemlemesine izin vermesi çağrısını yapar. Bu örgütler, mültecilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve özellikle Türkiye'nin halihazırda sağladığı psikolojik, tıbbi, hukuki yardım ve ekstra maddi yardım konusunu daha iyi teyit edebilir.

EK:

EMHRN delegasyonu şu kişilerden oluşmaktadır:

- **Sarah Wansa** Frontiers Ruwad Derneğinden mülteci hakları uzmanı (Lübnan);
- **Nejla Sammakia** (danışman ve raportör),
- **Radwan Ziadeh** Şam İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi (DCHRS) Direktörü ve Harvard Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi, Suriye'deki insan hakları durumu uzmanı;
- **Rim Hajji** (EMHRN Göç/Sığınma Koordinatör Yardımcısı);
- **Osman İşçi** (Türkçe tercüman ve asistan)

EMHRN delegasyonun görüştüğü organizasyonlar

İstanbul:

- İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)
- Liberal bir düşünce kuruluşu ve insan hakları örgütü olan Helsinki Yurttaşlar Derneği

Antakya-Hatay:

- EMHRN ve Mülteci Hakları Koordinasyonu üyesi olan İnsan Hakları Derneği'nin (İHD) yerel temsilcileri;
- Mülteci Hakları Koordinasyonu üyesi İnsan Hakları Araştırmaları Derneği (İHGD) başkanı;
- Mülteci Hakları Koordinasyonu üyesi İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (Mazlumder) yerel temsilcisi;
- Hatay Tabip Odası temsilcisi.

Ankara:

- Türkiyeli düşünce kuruluşu SETA;
- Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı;
- AB Türkiye Delegasyonu Siyasi İşler, Basın ve Enformasyon Bölüm Başkanı;
- Türkiye'de ve uluslararası alanda mülteci hakları üzerine çalışmalar yürüten yedi örgütün bir araya gelmesiyle oluşturulan Mülteci Hakları Koordinasyonu.

Yayın adı: Belirsizlik: Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumunu En İyi Anlatan Kelime

İlk yayınlanma tarihi: Ekim 2011

ISBN: 978-87-91224-76-8

Kopenhag

Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı (EMHRN)

Vestergade 16

1456 Kopenhag K

Danimarka

Tel: + 45 32 64 17 00

Faks: + 45 32 64 17 02

E-posta: info@euromedrights.net

Web: <http://www.euromedrights.org>

© Telif hakkı 2011 Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı

Bu rapor Avrupa Birliği'nin finansal desteği ile hazırlanmıştır. Buy yayının içeriğinin sorumluluğu sadece Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı'na ait olup hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtır olarak algılanmamalıdır.